

Ditt barns ekonomiska trygghet

Ditt barns ekonomiska trygghet

Juridiska regler och ekonomiska frågor fram till myndighetsdagen

I den här broschyren är det samlat många av de juridiska och ekonomiska frågor som föräldrar ställs inför. Syftet är att beskriva regler i stort och ge en inblick i olika ämnesområden. Fakta varvas med generella tips och råd i vardagen.

Idag är det vanligt att familjen består av mina, dina och våra barn och det medför en hel del att tänka på. Har du speciella frågor bör du vända dig till en jurist eller annan sakkunnig och inte se denna broschyr som fullständig.

Stockholm 2015

Elisabeth Hedmark, Privatekonom Länsförsäkringar
elisabeth.hedmark@lansforsakringar.se

Innehåll

Ekonomi som förälder	3
Spara till barnen	4
Tonåringar och pengar	6
Barnförsäkring	7
En miljon i utgifter för ett barn	8
Olika typer av familjer	10
En livförsäkring hjälper vid arv	13
Olika åldrar ger rättigheter och skyldigheter	14
Föräldrabalken	15
Testamente	17

Ekonomi som förälder

Både vardagen och ekonomi sätts på prov när en ny familjemedlem kommer. Det är mycket att tänka på och kostnaderna kan rusa iväg. Inkomsten som förälder blir något lägre och du får normalt ersättning från Försäkringskassan. Dessutom är det vanligt att arbetsgivaren betalar en viss procent av lönen till föräldraledda för att fylla ut inkomstskillnaden. Villkoren skiljer sig åt mellan olika arbetsgivare.

Sjukpenninggrundad inkomst

Försäkringskassan fastställer den sjukpenninggrundande inkomsten, SGI, utifrån den beräknade årliga arbetsinkomsten. Den ligger sedan till grund för många av de ersättningar som utbetalas från Försäkringskassan. Vanligen kan SGI bli max 7,5 prisbasbelopp (333 750 kronor år 2015). Men när föräldrapenning ska fastställas räknas inkomster upp till 10 prisbasbelopp (445 000 kronor år 2015). Ersättningsnivåerna ligger ofta på 80 procent av SGI. Innan ersättningen beräknas multipliceras SGI med 0,97 procent vilket innebär att ersättningen blir något lägre än 80 procent.

Havandeskapspenning

Om du under graviditeten har ett fysiskt påfrestande arbete där det ingår exempelvis tunga lyft eller om det finns risker i arbetsmiljön, kan du få havandeskapspenning. Den kan utbetalas under max 50 dagar innan beräknad förlossning. Beloppet är cirka 80 procent av din sjukpenninggrundande inkomst. Men i första hand måste du prata med din arbetsgivare om en eventuell omplacering till lättare eller mindre riskfyllt arbete.

Föräldrapenning

Föräldrar har rätt till föräldrapenning under 480 dagar. Av dessa är 60 dagar reserverade till var och en av föräldrarna. Hur resterande dagar ska fördelas bestämmer ni själva. Under 390 dagar är beloppet normalt cirka 80 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten. De övriga dagarna är beloppet lägre. För föräldrapenning räknas den sjukpenninggrundande inkomsten upp till 10 prisbasbelopp, vilket är 445 000 för år 2015. Ni kan ta ut föräldrapenningen på olika sätt, så kontrollera hos Försäkringskassan vad som blir bäst för er familj. Det finns information på deras hemsida, forsakringskassan.se.

Underhåll

Föräldrarna är tillsammans skyldiga att försörja sina barn tills de är 18 år eller till 21-årsdagen, om barnen fortfarande studerar. Om ni som föräldrar inte bor ihop ska den förälder som barnet inte bor hos betala underhållsbidrag. När beloppet ska fastställas utgår man från barnets behov och föräldrarnas ekonomi. Kan ni inte komma överens om beloppet kan en domstol bestämma nivån.

Om den underhållsskyldiga föräldern inte betalar någonting eller del av beloppet enligt överenskommelsen så kan Försäkringskassan betala underhållsstöd. Fullt underhållsstöd för ett barn är 1 273 kronor per månad (år 2015). Bor barnet växelvis lika långa perioder hos er båda behöver ingen betala underhållsbidrag.

Barnbidrag

Fram tills barnet är 16 år utbetalas barnbidrag, normalt till mamman. Men det går att skriftligt meddela Försäkringskassan att pappan ska vara mottagare. Det går även att dela på barnbidraget om ni inte bor ihop och har delad vårdnad. Men det krävs att ni är överens om det. Barnbidraget är 1 050 kronor per månad per barn (år 2015). Finns fler barn utbetalas flerbarnstillägg. För två barn är tillägget 150 kronor, tre barn 604 kronor, för fyra barn 1 614 kronor, fem barn 2 864 kronor och sex barn 4 114 kronor per månad.

Bostadsbidrag

Om du har barn under 18 år boende i hushållet och låg inkomst finns möjlighet att söka bostadsbidrag. Storleken på bidraget beror på inkomsten, boendekostnader, hur många barn hushållet har och bostadens storlek. På Försäkringskassans hemsida går det att kontrollera om du är berättigad till bidraget, där finns även ansökan.

Sök mer information på www.forsakringskassan.se

Spara till barnen

Idag är kostnaden för att sätta bo många gånger större än den var tidigare. Framförallt har bostäderna blivit dyrare. Genom att börja spara några hundralappar i månaden när barnen är små går det att bygga upp ett bra startkapital. Enligt undersökningar från Länsförsäkringar saknar cirka 20 procent av barnen i Sverige sparande och de kan få en ekonomiskt tuff start i vuxenlivet. När det är dags att flytta hemifrån är det därför en stor fördel om det finns ett sparkapital.

Hur ska man spara till barnen?

Det är framförallt tre saker att ta ställning till inför valet av sparform.

- Hur länge ska jag spara?
- Vilken risknivå är rimlig?
- Hur aktiv kan/vill jag vara?

EXEMPEL

Om du månadssparar under 18 år blir det en rejäl slant beroende på vilken avkastning du får. Tabellen visar belopp inklusive avkastning efter 18 års sparande. Beräknat med 3 och 6 och procents avkastning. Beloppen redovisas före skatt och eventuella avgifter.

Sparbelopp kronor/mån	3 % avkastning	6 % avkastning
200	56 997	76 806
400	113 994	153 611
600	170 990	230 417
1 000	284 984	384 029

Olika sparformer

Oftast är sparandet till barnen långsiktigt och fondsparande är då ett bra alternativ. Cirka 65 procent av de föräldrar som sparar till barnen har valt fonder. Runt 10 procent sparar i aktier och cirka 40 procent sparar på ett sparkonto. Historiskt sett har börsen gett bäst avkastning över tid jämfört med sparande på bankkonto. Ett automatiskt sparande varje månad i en fond ger en större riskspridning. Då köps andelar till olika kurser varje månad och är inte beroende av hur kursen ligger en specifik dag. Vill du byta fond till barnen är ett alternativ att upphöra med inbetalningar i den gamla fonden men låta kapitalet vara kvar och samtidigt

börja spara i den nya fonden. Idag är reglerna så att du måste betala skatt på den vinst du har i fonden vid byte, om kapitalet sätts in i den nya fonden. Men du kan även välja att spara i fonder inom ett investeringssparkonto (ISK). Då kan du byta fonder utan skattekonsekvenser. För att minimera risken att fondvärdet snabbt sjunker strax innan stora uttag, är det klokt att flytta pengarna successivt från fonder till sparkonto eller räntefond när det är några år kvar.

Aktiefond

En aktiefond är en blandning av ett antal aktier som förvaltas av professionella förvaltare. Du köper andelar i fonden till en kurs som sätts dagligen. Genom att spara i en aktiefond blir det automatiskt en bättre riskspridning än att enbart handla med ett fåtal aktier. Det finns olika risknivåer beroende på hur fonden placerar. Sparar du exempelvis i en fond som placerar i aktier över hela världen är risken lägre än att spara i en fond som placerar i enstaka länder eller enstaka branscher.

Blandfond

En blandfond är en blandning av aktier och räntepapper. Hur stor andel som placeras i aktier respektive räntepapper varierar mellan olika fonder. Genom blandningen är risknivån lägre än vid sparande i aktiefonder. Kursens svängningar upp och ned är mindre i en blandfond. I en blandfond är också möjligheten till högre avkastning oftast mindre än i aktiefonder.

Räntefond

En räntefond placerar enbart i räntebärande värdepapper. Bindningstidens längd på värdepappren i fonden avgör vilken fond som passar dig bäst. Kort löptid passar bäst när marknadsräntorna är på väg upp om du sparar på kort sikt. De fonderna kallas ofta för likviditetsfonder eller penningmarknadsfonder. Längre löptid på värdepappren i fonden passar bäst i tider när marknadsräntorna är på väg ned. De fonderna kallas ofta obligationsfonder. Risknivån är relativt låg i räntefonder och kan vara ett alternativ till sparkonto.

Aktier

Köp av aktier kräver både mer kunskap och mer engagemang än andra sparformer. För att få en god riskspridning krävs ett relativt stort kapital. Risken är högre om du sparar i ett fåtal aktier.

Aktieindexobligation

En aktieindexobligation är en sammansättning av olika värdepapper, dels en obligation som ger säkerhet och dels värdepapper som är kopplade till utvecklingen på olika typer av börser. Den är uppbyggd på olika sätt beroende på utgivare och utges under en begränsad tid. Den löper under några år och kan oftast säljas till dagsvärde under löptidens gång.

Bankkonto

Sparkonto är tryggt och passar bra för pengar som sparas under kortare tid. Det fungerar även som en del i ett långsiktigt sparande som i övrigt består av mer riskfylld placering. Ett alternativ är fasträntekonto där räntan ligger fast under en bestämd tid. Fasträntekonto passar bäst i tider när marknadsräntorna är på väg ned.

18-årsdagen innebär tillgång till sparkapitalet

När barn blir myndiga får de även tillgång till sparkapitalet. Förhoppningsvis går pengarna till något som även du som förälder tycker är rätt investering. Men önskar du behålla kontrollen över sparpengarna även efter myndighetsdagen finns det några tillvägagångssätt som beskrivs i punkterna på nästa sida.

Tips om du inte vill att barnen kommer åt pengarna vid 18-årsdagen

- Spara pengarna i ditt eget namn och ge dem när du tycker att det passar. Numera går det att ge bort stora penningssummor utan att behöva betala gåvoskatt. Det är bra att komplettera med ett testamente, där det står att sparkapitalet ska tillfalla barnet. På det sättet garanterar du att barnet får sina pengar om du skulle avlida innan barnet fått dem.
- Teckna en kapitalförsäkring där du bestämmer när pengarna ska utbetalas. Du kan även i ett förmånstagarförordnande skriva in att kapitalet ska vara barnets enskilda egendom.
- Ange särskild förvaltning. Du kan i ett gåvobrev bestämma när barnet ska få gåvan och att den under tiden ska förvaltas av en särskild person. Du kan även ange i gåvobrevet att gåvan ska vara barnets enskilda egendom.

Barnens egna pengar

Att ta ansvar för sina egna pengar är viktigt. Genom att stegvis lära sig att förstå pengars värde och att sparande ger möjlighet till dyrare inköp längre fram blir barnen mer medvetna om hur pengar fungerar. Hur stor veckopeng som är rimlig måste varje familj bedöma utifrån sin egen ekonomi. Att enbart jämföra belopp med andra barn kan lätt bli missvisande om man inte vet vilka inköp och eventuella arbetsuppgifter som ingår.

Det är vanligt att barnen börjar få 20–25 kronor i veckopeng runt 5 till 6-årsåldern. När barnen blir runt 8–10 år blir det mer vanligt med månadspeng.

Runt 15 till 16 år får en del barnbidrag/studiebidrag att ta ansvar över. Men med den stora inkomstökningen är det bra om vissa inköp ska ingå i månadspengen, som exempelvis en del kläder, hobbyn, dataspel, tidningar, godis eller bio. Även om det kan bli andra typer av inköp än vad du som förälder anser vara rätt, kan det vara lärorikt att själv få göra några misstag. Barnen riskerar ju inte att bli utan mat och husrum. Men när pengarna är slut är det bra om det inte är så lätt att få påfyllning. Dyrare inköp som jacka och stövlar kan vara rimligt att du som förälder är med och stöttar.

Tonåringar och pengar

Under tonåren kan kostnaderna dra iväg på många olika sätt, inte minst telefonkostnaderna. För att hålla dem på en rimlig nivå är kontantkort en lösning. Om dessutom tonåringen själv får betala så kan det bli mer sparsamt. Det är också bra att ta upp nackdelarna med att ta snabblån och att det inte är någon bra långsiktig lösning för att skaffa pengar.

Betala hemma

Hur mycket som är skäligt att de större barnen betalar hemma när de tjänar egna pengar, kan vara känsligt att prata om. Du som förälder kanske inte vill verka snål även om pengarna behövs i hushållet. Men samtidigt är det viktigt att lära sig att stå på egna ben och förstå hur stora de löpande kostnaderna är i ett hushåll. Enligt Konsumentverket ligger kostnaden på cirka 4 000 kronor för en 20-åring som bor hemma.

I summan ingår:

- Mat exklusive lunch 5 dagar i veckan
- Kläder och skor
- Förbrukningsvaror
- Möbler, husgeråd, radio och TV
- Dagstidning och telefon
- Hyra och el
- Hemförsäkring

Men kostnaderna för att bo själv skulle enligt Konsumentverkets beräkningar bli betydligt större.

För en del hushåll spelar det kanske inte någon ekonomisk roll om ungdomen betalar hemma. Men en grupp som kan få det extra kärvt är ensamstående föräldrar med äldre hemmaboende barn. Efter gymnasiet utbetalas normalt varken studiebidraget eller underhållsstödet längre. Det innebär att en förälder måste stå för alla kostnader. Om den andra föräldern dessutom inte ger ekonomiskt bidrag blir det kännbart.

Därför bör du utgå från de verkliga utgiftsposterna för familjen när det är dags att ta upp frågan med din ungdom. Vad som är rimligt att betala hemma beror på ungdomens inkomst och hushållets kostnader. Det är viktigt att gemensamt komma fram till lämplig nivå.

TIPS

Om pengarna inte behövs för den löpande hushållsekonomi, sätt in summan på ett sparkonto. På det sättet "tvångssparas" en summa för barnets räkning. När det sedan är dags att flytta hemifrån är pengarna ett välkommet tillskott.

Barnförsäkring

Behovet av trygghet ökar när familjen utökas med ett barn. Den försäkring som kommunen erbjuder dagis- och skolbarn omfattar ofta enbart olycksfall under skoltiden och resan till och från skolan. Den viktiga försäkringen för sjukdom saknas många gånger. Därför är en barnförsäkring en grundtrygghet för både föräldrarnas ekonomi och framförallt barnens, om de i framtiden inte kommer att kunna förvärvsarbeta fullt ut.

I Länsförsäkringars skadestatistik för barnförsäkring beror 58 procent av alla anmälda skador på olycksfall, med tandskador i topp. Men hela 75 procent av utbetalt skadebelopp från barnförsäkring beror på att barnen drabbas av någon allvarlig sjukdom.

Även om barnets hälsa kommer i första hand och det känns sekundärt att prata om pengar så blir även familjens ekonomi lidande. Den blir drabbad på fler sätt beroende på hur länge och i hur stor grad frånvaron är från arbetet. Samhällets ekonomiska skydd i dessa fall är oftast otillräckligt.

Vårdbidrag

Den ersättning som Försäkringskassan ansvarar för är bland annat vårdbidrag. Det är ett ekonomiskt stöd till föräldrar som behöver stanna hemma från arbetet för att vårda sitt barn. Storleken är baserad på vilket behov barnet har. För att få vårdbidrag måste barnet behöva särskild tillsyn och vård i minst sex månader. Bidraget kan utbetalas till och med juni det år barnet fyller 19 år.

Helt vårdbidrag är 250 procent av prisbasbeloppet, vilket motsvarar cirka 9 270 kronor per månad år 2015. Även om det ger ett tillskott innebär det totalt sett att inkomsten minskar samtidigt som utgifterna många gånger ökar.

Sjukersättning

Om barnet råkar ut för en svår skada eller sjukdom kan det bli ekonomiskt tufft längre fram i livet. Kommer barnet som vuxen inte att kunna arbeta på grund av svår sjukdom ger Försäkringskassan en garantiersättning på maximalt 2,4 prisbasbelopp per år (106 800 kronor år 2015). Dessutom kan barnet bland annat få handikappersättning för merkostnader. Men att få hushållsekonomi att gå ihop kan bli kärvt om det inte finns någon annan inkomst.

I en barnförsäkring ingår oftast fler moment som kan ge ersättning:

- Invaliditet beroende på kroppslig funktionsnedsättning. Försäkringsbeloppet väljs vid tecknandet och anges i antal prisbasbelopp. För 2015 är prisbasbeloppet 44 500 kronor.
- Invaliditet beroende på bestående nedsättning av arbetsförmåga. Denna ersättning är kopplad till punkten ovan.
- Kostnadsersättning om du får vårdbidrag.
- Ersättning för vård i hemmet.
- Akutvårdsersättning.
- Ersättning för sjukhusvistelse.
- Dödsfallsersättning.

TIPS

- Teckna en barnförsäkring så tidigt som möjligt.
- Om du ska byta försäkringsbolag, säg inte upp en redan tecknad barnförsäkring innan du med säkerhet vet att ansökan med hälsodeklaration har accepterats hos det nya försäkringsbolaget. Annars finns risk att barnet står helt utan barnförsäkring.
- En barnförsäkring har oftast bättre villkor än en sjuk- och olycksfallsförsäkring för en vuxen person. Så behåll barnförsäkringen så länge som det går, ofta till 25 års ålder.

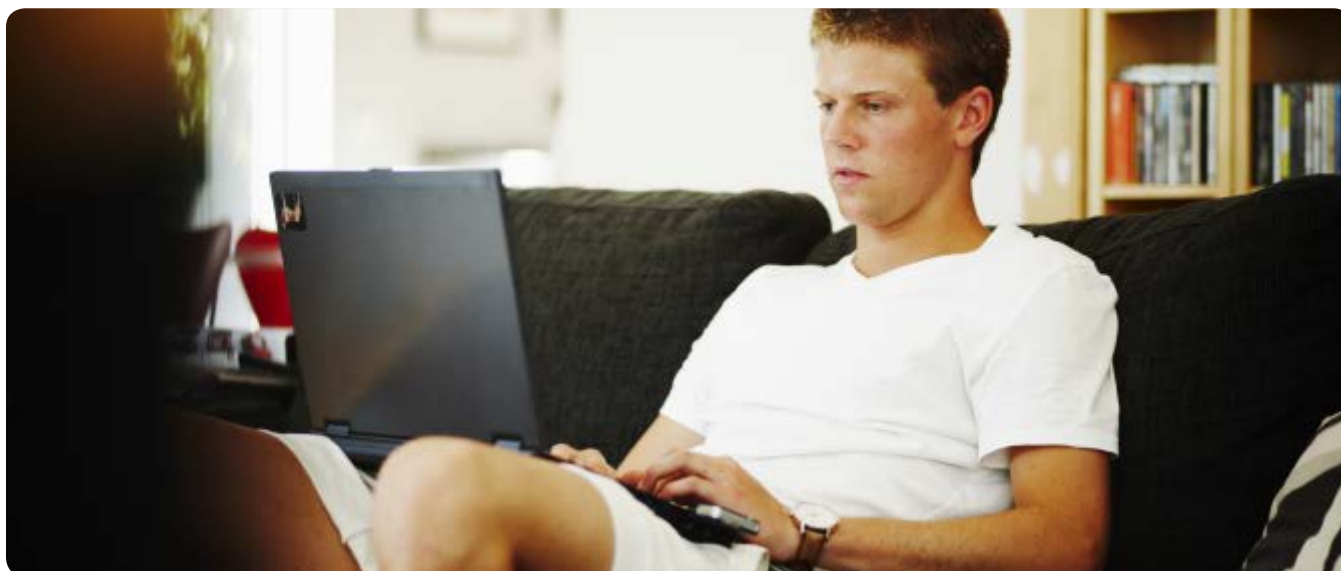

En miljon i utgifter för ett barn

Att barn kostar pengar kan alla föräldrar intyga. Nivån på utgifterna är individuell men runt en miljon kan de totala utgifterna hamna på de första 18 åren. Då är det räknat på normala kostnader, inte för lyxigt och inte för torftigt. Om merkostnader för större bostad och möjligen en större bil räknas med, hamnar slutsumman en bra bit över det.

BARN 0–6 ÅR	
	Totalkostnad hela perioden
Livsmedel utom vardagslunch och hygien	76 980 kronor (ca 916 kronor/månad)
Kläder och skor	34 080 kronor (ca 406 kronor/månad)
Fritid och lek	17 640 kronor (ca 210 kronor/månad)
Daghem	83 160 kronor (maxtaxa 1 260 kronor/månad)
Barnförsäkring	9 240 kronor (ca 110 kronor/månad)
Sparande	42 000 kronor (500 kronor/månad)
Julklappar och födelsedagspresenter	16 800 kronor (1 200 kronor per jul och födelsedag)
Semester	30 000 kronor (4 285 kronor/år)
Föräldraledighet	Ca 85 000 kronor efter skatt – ersättning från Försäkringskassan Pappa lön 28 000, mamma 22 000 kronor/månad, delar 50/50
Vård av sjukt barn	Ca 7 100 kronor (8 dagar/år)
Engångskostnad i samband med barnets födelse	15 000 kronor (både nya och begagnade saker)
Totala kostnader 0-6 år	417 000 kronor
Barnbidrag	+ 88 200 kronor

Beräkningen är gjord 2010

Storleken på utgiftsposterna varierar under barnets uppväxt. I samband med barnets födelse är det stora engångskostnader. Och tonåren är den period då de löpande utgifterna är som störst.

BARN 7–13 ÅR	
	Totalkostnad hela perioden
Livsmedel utom vardagslunch och hygien	101 880 kronor (ca 1 213 kronor/månad)
Förbrukningsvaror, telefon, dator med mera	28 560 kronor (ca 340 kronor/månad)
Kläder och skor	40 920 kronor (ca 490 kronor/månad)
Fritid och lek	45 600 kronor (ca 540 kronor/månad)
Fritidshem	36 960 kronor (840 kronor/månad t o m 10 års ålder)
Barnförsäkring	9 240 kronor (cirka 110 kronor/månad)
Sparande	42 000 kronor (ca 500 kronor/månad)
Vecko- och månadspeng	16 800 kronor (ca 200 kronor/månad)
Julkappar och födelsedagspresenter	16 800 kronor (1 200 kronor per jul och födelsedag)
Semester	45 500 kronor (6 500 kronor/år)
Vård av sjukt barn	7 700 kronor (8 dagar per år till 12 års ålder)
Totala kostnader ålder 7-13 år	391 960 kronor
Barnbidrag	+ 88 200 kronor

Beräkningen är gjord 2010

BARN 14–17 ÅR	
	Totalkostnad hela perioden
Livsmedel utom vardagslunch och hygien	67 200 kronor (ca 1 400 kronor/mån)
Förbrukningsvaror, telefon, dator med mera	21 600 kronor (ca 450 kronor/mån)
Kläder och skor	24 960 kronor (ca 520 kronor/mån)
Fritid och lek	28 800 kronor (ca 600 kronor/mån)
Barnförsäkring	5 280 kronor (ca 110 kronor/mån)
Sparande	24 000 kronor (ca 500 kronor/mån)
Vecko- och månadspeng	33 600 kronor (ca 700 kronor/månad)
Julkappar och födelsedagspresenter	12 000 kronor (1 500 kronor per jul och födelsedag)
Semester	28 000 kronor (7 000 kronor/år)
Totala kostnader ålder 14-17 år	245 440 kronor
Barnbidrag	+ 46 200 kronor

Beräkningen är gjord 2010

Olika typer av familjer

När det som inte får hända ändå händer

Det är lätt att skjuta på de svåra frågorna och besluten som inte är akuta. Och ibland blir livet inte riktigt som man har tänkt sig. Därför är det bra att tidigt skapa ett lämpligt tillfälle för att diskutera hur man som partner och förälder vill att ekonomin ska bli vid eventuell separation eller dödsfall. För att det ska bli som ni önskar kan det finnas behov av att skriva någon form av handling, som exempelvis testamente, äktenskapsförord eller samboavtal. Det kan också vara bra att skaffa någon form av försäkringsskydd, till exempel en livförsäkring. Om ni är osäkra bör ni ta hjälp av en jurist.

Ensamstående med barn

Idag är det vanligt att barn lever med enbart den ena föräldern. I Sverige handlar det om cirka 500 000 barn. Hushållsekonomin baseras då enbart på en inkomst och hushållet är därför extra sårbart.

Om barnet bor till största delen hos den ena föräldern har denne rätt till underhållsbidrag från den andra föräldern. Den som har låg inkomst har även möjlighet att få bostadsbidrag.

En fråga som är mer komplicerad, är vad som händer om en ensamstående förälder dör i förtid. Det vanligaste är naturligtvis att den andra föräldern tar fullt ansvar för barnet både som förmyndare och vårdnadshavare. Men i vissa fall måste en annan person utses. Det kallas särskild förordnad vårdnadshavare.

TIPS TILL ENSAMSTÅENDE

- Skriv ett testamente om du vill att någon särskild person ska förvalta barnens pengar om du avlider innan de är myndiga.
- Skriv ett testamente om du vill att en särskild person ska få vårdnad om barnen om den andra föräldern av någon anledning inte kan.
- Skriv ett testamente om du vill att arvet efter dig ska vara barnens enskilda egendom.
- Teckna livförsäkring med barnen som förmånstagare om du vill att de ska få en extra ekonomisk trygghet.
- Kontrollera att den person som du vill ska få försäkringsbeloppet står som förmånstagare på alla försäkringar, även de du har via ditt arbete.

Du kan i ett testamente eller ett annat dokument förklara vem du vill ska bli vårdnadshavare om barnet fortfarande är omyndigt vid ditt dödsfall. (Om det skrivs i testamentet är det dock inte bindande, utan får ses som ett önskemål.) Anses personen inte olämplig går önskemålet oftast igenom. Det är också viktigt att fråga den personen om han eller hon är villig att axla ansvaret innan du skriver testamentet.

Särskild förvaltning

Dina barn ärver allt efter dig när du avlider, om inte annat har skrivits i ett testamente. Det normala är att den andra föräldern blir ensam förmyndare för omyndiga barn. Även om överförmyndaren tar tillvara barnens ekonomiska intressen har föräldern viss tillgång till arvet. Om du som förälder inte vill att den andra föräldern ska sköta barnets arv efter dig kan du förordna om särskild förvaltning. Den personen ska vara någon du litar på och som ser till att barnets tillgångar sköts på bästa sätt. Den personen ska du namnge i ditt testamente. Det är viktigt att även fråga personen om han eller hon kan tänka sig vara särskild förvaltare innan testamentet skrivs.

Arvet efter dig kan du även styra så att det blir barnens enskilda egendom. Det gör du genom att i ett testamente skriva att din kvarlåtenskap och dess avkastning ska vara barnets enskilda egendom. Det innebär att arvet inte ingår i en eventuell framtida bodelning om barnet skulle separera från sin partner.

Sambor med barn

Ungefär en tredjedel av alla sammanlevande par bor idag ihop som sambor. Den levnadsformen har blivit allt vanligare och de flesta av dagens ungdomar kommer någon gång i livet vara sambo under en kortare eller längre period.

När sambor får barn blir mamman automatiskt ensam vårdnadshavare. Pappan måste skriva en faderskapsbekräftelse till socialnämnden för att det ska bli gemensam vårdnad. Det går även att lämna anmälan innan födseln.

Vid dödsfall ärver inte sambor varandra utan barnen ärver sina föräldrar direkt. Alla barn till ett sambopar oavsett om de är gemensamma eller icke gemensamma har samma rätt till arv efter sin förälder. Men den efterlevande sambon har rätt att tilldelas ett värde motsvarande två prisbasbelopp (89 000 kronor

år 2015) vid fördelning av samboegendomen vid bodelningen, efter avdrag av skulder. Denna regel gäller under förutsättning att tillgångarna räcker. Samboegendomen omfattar endast bostad och bohag som köpts för gemensamt bruk.

Om barnet är omyndigt och den ena föräldern avlider träder överförmyndaren in och företräder barnet och ser till att arvet förvaltas på bästa sätt. Överförmyndaren ska ge sitt tillstånd vid uttag. Den kvarvarande föräldern har därmed inte direkt tillgång till arvet.

Genom att skriva ett testamente till förmån för varandra går det att halvera barnets arv. Men det går aldrig för sambor att sitta i så kallat orubbat bo. Det beror på att barn till sambor alltid har rätt att få ut sin laglott direkt, som motsvarar halva arvsloten.

Genom att teckna en livförsäkring kan ett försäkringsbelopp falla ut vid dödsfall. Det kan hjälpa den efterlevande att betala ut arvet till barn. Viktigt är att den tecknas på rätt sätt så att det får avsett syfte.

Läs mer på sidan XX.

TIPS TILL SAMBOR

- Prata igenom hur ni vill att egendomen ska delas och hur ekonomin ska se ut om ni separerar eller om någon avlider.
- Ett testamente är nödvändigt att skriva om ni vill ärva varandra. Tänk på att barnen får ut sin laglott som är halva arvsloten, även om testamente finns.
- Kontrollera förmånstagarförordnandet på dina försäkringar, även de via arbetet. Ibland måste sambo namnges för att få ut försäkringsbeloppet. Är tanken att försäkringen ska tillfalla barnen måste de anges i förmånstagarförordnandet.
- Teckna en livförsäkring om kontanter behövs för att lösa ut barnens del av arvet.
- Kontrollera om ni behöver skriva ett samboavtal.
- Se till att det blir så rättvist som möjligt för både gemensamma och icke gemensamma barn.

Gifta med barn

Enligt lagen ärver gifta par varandra och gemensamma barn till gifta föräldrar får vänta på sitt arv tills båda makarna har avlidit. Vid ett dödsfall ärver den efterlevande maken med så kallad fri förfoganderätt vilket innebär att maken kan göra vad som helst med tillgångarna utom att testamentera arvet.

Barn till enbart den ena maken, får ut sitt arv direkt vid sin förälders död. Läs mer under rubriken ”Icke gemensamma barn”.

Det finns en garantiregel i lagen som säger att den efterlevande maken vid bodelningen ska få tillgångar som minst motsvarar fyra prisbasbelopp (178 000 kronor år 2015) sammanräknat med det hon eller han själv äger. Detta gäller under förutsättning att tillgångarna räcker.

TIPS TILL GIFTA FÖRÄLDRAR

- Ta reda på vilka ekonomiska konsekvenser det blir vid eventuell skilsmässa eller dödsfall. Ordna eventuellt med försäkringar, testamente eller andra juridiska handlingar så att ekonomin kan bli som ni önskar.
- Skriv i ett testamente om ni vill att en viss person ska få ärva några särskilda tillgångar. Berätta gärna också för vuxna barn varför det är skrivet på detta sätt, för att undvika senare frågor och tvister.
- Se till att det blir så rättvist som möjligt för både gemensamma och icke gemensamma barn.

Icke gemensamma barn (särkullbarn)

Ett barn vars föräldrar inte lever ihop och någon av föräldrarna har gift sig med en annan, får det juridiska begreppet särkullbarn. Det är inte ovanligt att familjen består av mina, dina och våra barn. Det kan få helt andra ekonomiska konsekvenser än som var tänkt, när föräldern till det icke gemensamma barnet dör. Gemensamma barn till föräldrar som är gifta får vänta på sitt arv till dess båda föräldrarna har avlidit. De icke gemensamma barnen har däremot rätt att få ut sitt arv direkt vid sin förälders död, även om föräldern är omgift. Det kan leda till att den efterlevande maken/makan till exempel måste sälja egendom för att kunna betala ut arvet till den avlidnes barn.

De som önskar att den efterlevande maken/makan ska behålla så mycket som möjligt av kvarlåtenskapen kan skriva ett testamente. På det sättet halveras det icke gemensamma barnets arv till enbart laglotten. En förälder kan aldrig testamentera bort hela arvet eftersom barn alltid har rätt till sin laglott som är halva arvsloten.

Det går att underlätta för den efterlevande att lösa ut barnets arv genom att teckna en livförsäkring och skriva ett testamente. Kontakta en jurist för att få en fullständig bild över vilka möjligheter som finns för din familj.

Under rubriken ”En livförsäkring hjälper vid arv”, kan du läsa mer om hur den här typen av försäkringar bör tecknas för att uppnå önskat syfte.

Det kan vara bra om föräldrar berättar för sina vuxna barn hur de i ett testamente har bestämt att deras tillgångar ska fördelas efter deras död. Då blir det ingen överraskning när testamentet kommer fram.

Uppdelningen i gemensamma och icke gemensamma barn saknar betydelse vid arv för par som lever som sambo. Alla barn till sambor har samma rätt att få ut sitt arv när föräldern avlider. Läs mer under rubriken ”Sambor med barn”.

TIPS TILL SÄRKULLBARN

- Bevaka att du får ut minst din laglott, ingen annan gör det.
- Delta vid bouppteckningen men skriv inte under handlingar om du inte fullt ut förstår innebörden.
- Om föräldern gett bort stora tillgångar kan du begära jämkning.
- Begär jämkning av testamente inom 6 månader om det inkräktar på laglotten.

En livförsäkring hjälper vid arv

När ett barn ska lösas ut vid ett arv kan den efterlevande hamna i en ekonomiskt svår situation. En rätt tecknad livförsäkring kan hjälpa genom att ett engångsbelopp faller ut och kan användas för att betala barnets arv. Det här gäller speciellt för sambor som har barn, oavsett om de är gemensamma eller inte och för familjer där barn sedan tidigare förhållanden finns.

Det är viktigt att försäkringen tecknas på rätt sätt så att syftet uppnås.

- Föräldern till barnet kan teckna en livförsäkring på sitt liv och sätta in maken eller sambon som förmånstagare.
- Föräldern kan teckna en livförsäkring med barnet som förmånstagare och skriva i ett testamente att beloppet ska avräknas från arvet.

Vilka försäkringar betalas ut om den ena föräldern avlider

Vad händer om du går bort? Det är en tuff men nyttig fråga att ställa. Vilka försäkringar betalas ut och vad händer med barnen? Hur vill jag att det ska bli om det som inte får hända ändå händer?

Det är lätt att skjuta upp sådant som är otrevligt att tänka på. Men det är bra att själv eller tillsammans med sin partner räkna på hur det kommer att bli ekonomiskt om någon avlider. Om det finns behov av att komplettera med försäkringar eller juridiska handlingar är det bra att samtidigt ordna med det. Nedan beskrivs vilka ersättningar som oftast betalas ut från samhället och arbetsgivaren.

Från Försäkringskassan

Barnpension

Ett barn som förlorar en eller båda föräldrarna får barnpension. Den utbetalas till och med månaden då barnet fyller 18 år eller om det fortfarande går i skolan till och med juni det året barnet fyller 20 år. Hur stor barnpensionen blir beror på hur mycket föräldern redan har tjänat in till ålderspension och hur mycket som antas tjänas in till 64-årsdagen. Ett visst procenttal beroende på barnets ålder räknas fram och finns det syskon läggs hela beloppet ihop och delas sedan lika mellan barnen. Det utbetalas sedan månadsvis.

Minst 40 procent av prisbasbeloppet (17 760 kronor år 2015) utbetalas. Understiger beloppet den nivån utbetalas mellanskillnaden i form av ett efterlevandestöd.

Omställningspension

Den efterlevande partnern kan få omställningspension under 12 månader. Den kan förlängas tills det yngsta barnet är 12 år eller i vissa fall längre. Beloppet baseras på 55 procent av den avlidnes antagna ålderspension. Det innebär att Försäkringskassan tar hänsyn både till det som den avlidne hittills har tjänat in och så mycket som han eller hon antas ha kunnat tjäna in fram till pensionen.

Omställningspension betalas inte ut till sambor utan barn, om de inte tidigare varit gifta med varandra.

Från den avlidne förälderns arbetsgivare

De flesta som arbetar omfattas av ett kollektivavtal. I dessa avtal ingår försäkringar för ålderspension, sjukdom, olycksfall och dödsfall. Utformningen av dessa försäkringar ser olika ut beroende på var man arbetar. Dessutom finns oftast valfrihet för arbetstagarna att bland annat välja hur stort efterlevandeskyddet ska vara eller om det ska tas bort. Därför är det viktigt att kontrollera hur försäkringsskyddet ser ut hos din arbetsgivare och vilket belopp som faller ut till dina efterlevande.

Tjänstegrupplivförsäkring – TGL

En försäkring som de flesta omfattas av och som är utformad på ett likartat sätt är tjänstegrupplivförsäkringen som förkortas TGL. Den utbetalas med ett engångsbelopp till barn och till make/maka eller sambo. I stora drag utbetalas den med 2 prisbasbelopp till varje barn (89 000 kronor år 2015). Beloppen upphör i de flesta fall när barnet är runt 20 år och sänks de sista åren. Partnern får 6 prisbasbelopp (267 000 kronor år 2015). När arbetstagararen är 55 år trappas beloppen ner och upphör helt vid 65 år.

Olika åldrar ger rättigheter och skyldigheter

RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER

År	
0 år	Ett ofött barn kan ha rätt att ta emot arv.
1 år	Har rätt att gå i förskola.
3 år	Gratis tandvård till och med 19 års ålder.
6 år	Rätt att gå i skolan.
7 år	Skyldighet att gå i skolan. Får se filmer med åldersgräns 7 år.
11 år	Får se filmer med åldersgräns 11 år.
12 år	Får påverka vem man vill bo hos vid en skilsmässa. Måste godkänna byte av efternamn.
13 år	Får ta lättare arbeten som inte är skadligt för hälsan.
15 år	Får se barnförbjuden film, är straffmyndig, får bevittna testamente, får köra moped och ha sexuellt umgänge.
16 år	Skolplikten upphör efter nionde klass. Får köra traktor, lätt motorcykel och övningsköra bil. Får starta en egen firma eller börja arbeta med ett riskfritt arbete och sköta egna intjänade pengar. Barnbidraget upphör men kan få studiebidrag. Får skriva ett testamente över egna intjänade pengar.
18 år	Är myndig. Föräldrarna är inte skyldiga att försörja barnet längre om han eller hon inte studerar på gymnasiet. Får gifta sig, rösta, bli invald till riksdagen och har full rättslig handlingsförmåga det vill säga får ingå avtal med mera. Får köpa alkohol på restaurang. Får ta körkort för bil och tung motorcykel.
20 år	Får handla på Systembolaget och föra in sprit tullfritt vid utlandsresor. Mellan 20-29 år ges en subvention med 600 kronor vartannat år för tandvård.
21 år	Får ta körkort för taxi och buss.
25 år	Får adoptera.
30 år	Får 300 kronor vartannat år i subvention för tandvård fram till 74 års ålder, då bidraget höjs.
55 år	Privat pensionsförsäkring och tjänstepension kan börja utbetalas.
61 år	Inkomstpension och premiepension kan börja utbetalas.
67 år	Har rätt att arbeta till 67 års ålder.
75 år	Får 600 kronor i subvention vartannat år för tandvård från det året man fyller 75 år.

Föräldrabalken

Omyndiga barn

Ungefär 20 procent av Sveriges befolkning är barn mellan 0 och 17 år. I Föräldrabalken står det att ”Den som har vårdnaden om ett barn har ett ansvar för barnets personliga förhållanden och skall se till att barnets behov enligt 1 § blir tillgodosedda enligt föräldrabalken. Barnets vårdnadshavare svarar även för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till dess ålder, utveckling och övriga omständigheter samt skall bevaka att barnet får tillfredsställande försörjning och utbildning.”

Alla barn som inte fyllt 18 år är omyndiga. Det innebär exempelvis att om barnet själv skriver avtal är det inte juridiskt bindande. Men pengar som barnen själva tjänar ihop från 16 års ålder kan de bestämma över och skriva testamente över. Om de blir föräldrar innan 18 års ålder kan de vara vårdnadshavare men inte förmyndare. Föräldrar är skyldiga att försörja sina barn tills de fyller 18 år. Om barnet fortfarande går i skolan kan skyldigheten förlängas dock längst tills barnet är 21 år.

I Föräldrabalken som tillkom 1949 finns alla bestämmelser som reglerar förhållandet mellan föräldrar och barn. Den har ändrats ett flertal gånger för att anpassas till hur barn och deras föräldrar lever. Vanligast är att föräldrarna har gemensam vårdnad för sina barn.

Ur Föräldrabalken

- Hur fastställs faderskap?
- Adoption
- Vårdnad, boende och umgänge
- Underhållsskyldighet
- Förmyndare
- God man och förvaltare
- Överförmyndare

Faderskap

När faderskap ska fastställas och modern är gift anses maken automatiskt vara fader. Om mamman är sambo måste pappan bekräfta faderskapet. Det görs genom en bekräftelse till Socialstyrelsen. Barnet får automatiskt moderns efternamn. Ska det ändras till pappans går det att göra genom en blankett till Socialstyrelsen.

Adoption

Efter fyllda 25 år kan man normalt ansöka om att få adoptera. Vid en adoption tar adoptivföräldrarna över alla de rättsliga banden från de biologiska föräldrarna. Det innebär att adoptivbarnet har samma rättigheter som ett biologiskt barn vid exempelvis arv

efter adoptivföräldern. Barn som fyllt 12 år får normalt inte adopteras utan eget samtycke.

Vårdnad

En vårdnadshavare ska se till att barnet får sina behov tillgodosedda, ska försörja och se till att barnet får utbildning. Föräldrar är vårdnadshavare tills barnet är 18 år eller tills de har gift sig om det sker innan dess.

Om föräldrarna är gifta är båda vårdnadshavare till barnet. I annat fall blir mamman ensam vårdnadshavare. Om båda föräldrarna gemensamt önskar vara vårdnadshavare ordnas det i samband med att faderskapsbekräftelsen skickas till socialnämnden.

Kan föräldrarna av någon anledning inte ta hand om sitt barn på ett tillfredsställande sätt kan socialnämnden efter prövning ordna förflyttning av vårdnaden. Barnet kan tillfälligt bo hos en fosterfamilj och fosterföräldrarna får ersättning för att ta hand om barnet.

Umgänge

Om föräldrarna lever åtskilda har de ett gemensamt ansvar att tillfredsställa barnets behov av umgänge med den förälder där barnet inte bor. Om resekostnader uppstår ska föräldrarna dela på dem utifrån deras ekonomi och vad som anses vara skäligt.

Underhållsskyldighet

Föräldrarna ska gemensamt svara för underhåll av barnet utifrån vad som är skäligt med hänsyn till barnets behov. Kostnaderna ska delas efter föräldrarnas ekonomiska förmåga. Om en förälder inte lever ihop med barnet ska ett underhållsbidrag fastställas som den förälder som inte lever ihop med barnet ska betala. Kommer inte föräldrarna överens kan domstolen avgöra vilket belopp som ska betalas. Om barnet har varit hos den bidragskyldiga föräldern under en sammanhängande tid av minst fem dygn kan avdrag på underhållsbidraget medges. Underhållsskyldigheten upphör vid barnets 18-årsdag eller vid 21 år om barnet går i skolan.

Förmyndare

I normalfallet är vårdnadshavare och förmyndare samma personer. En förmyndare ska ta tillvara barnets ekonomiska intressen. Om en förmyndare av någon orsak inte kan företräda barnet eller om ekonomiska intressen korsas med barnets, kan en god man utses. Även en förvaltare kan utses vid behov om en god man inte anses tillräcklig.

Om föräldrarna avlider innan barnet har blivit myndigt och har uppgett någon speciell person som de önskar ska bli förmyndare för barnet, utser rätten denna person om det inte är olämpligt.

God man

Kan förmyndaren av sjukdom eller annan orsak inte företräda barnet, förordnar överförmyndaren en god man som träder i förmyndarens ställe. Det sker bland annat i samband med att både barnet och förmyndaren är dödsbodelägare i samma dödsbo. Då företräder och tillvarar en god man barnets intressen.

Överförmyndare

I varje kommun finns en överförmyndare eller en överförmyndarnämnd som har tillsyn över alla förmyndare. Kravet är att förmyndarna ska placera barnets tillgångar på ett tryggt sätt och samtidigt ge en skälig avkastning. Normalt bestämmer föräldrarna hur pengarna placeras och behöver inte redovisa barnets tillgångar. Men om förmyndarna inte tar tillvara barnets intressen kan de bli skadeståndsskyldiga mot barnet.

Kontrollerad förvaltning

Om barnets tillgångar överstiger 8 prisbasbelopp (356 000 kronor år 2015) står barnets hela egendom under kontrollerad förvaltning. Det innebär att förmyndarna måste redovisa barnets tillgångar till överförmyndaren varje år. Det gäller också om barnet fått gåva under villkor om särskild överförmyndarkontroll.

Särskild förvaltning

Genom att skriva ett gåvobrev, testamente eller förmånstagarförordnande går det att förordna om att förvaltningen av kapitalet ska ske av någon annan än förmyndaren och den personen måste namnges. Den som ska utöva förvaltningen ska årligen redovisa förvaltningen till förmyndaren. Den särskilda förvaltningen kan gälla även efter att barnet blivit myndigt.

Överförmyndarens samtycke

Om ett omyndigt barn tagit emot tillgångar genom arv, testamente eller genom försäkring till ett värde överstigande 1 prisbasbelopp (44 500 kronor år 2015) ska tillgångarna sättas in på ett spärrat konto, så kallad överförmyndarspär. Uttag måste godkännas av överförmyndaren.

Det går också att förordna om särskild överförmyndarkontroll oavsett värde, genom att skriva in det i ett gåvobrev, testamente eller genom förmånstagarförordnande. Det innebär att det krävs överförmyndarens samtycke vid uttag.

Vissa placeringar kräver alltid godkännande av överförmyndaren:

- Barnet får gåva i form av fastighet, tomträtt eller bostadsrätt.
- Barnet ska låna ut pengar.
- Barnet ska köpa, sälja eller inteckna en fastighet, tomträtt eller bostadsrätt.
- Barnet ska driva en rörelse.
- Om barnets tillgångar ska placeras i aktier.
- Vid uttag från ett spärrat bankkonto.

Testamente

Genom att skriva ett testamente går det att bestämma hur du vill att dina tillgångar ska fördelas efter att du avlidit. Det är viktigt att alla formkrav uppfylls för att det ska vara giltigt. Rådfråga gärna en juridiskt kunnig person när det gäller formuleringarna så att testamentet utformas på rätt sätt och uppnår önskat syfte.

Allt utom bröstarvingars laglott går att testamentera till vem som helst. Ett icke gemensamt barn till gifta par och barn till sambor har alltid rätt att få ut sin laglott direkt efter föräldrarnas död oavsett vad som står i testamentet. I testamentet kan man exempelvis förordna att det icke gemensamma barnet eller barn till sambor enbart ska få ut laglotten vid föräldrarnas död.

Den som fyllt 18 år har rätt att upprätta testamente. Den som har fyllt 16 år kan dock skriva ett testamente som omfattar det han eller hon tjänat genom arbete samt det som denna fått i gåva eller genom testamente med föreskrift om egen förvaltningsrätt.

Testamente ska upprättas skriftligt och namnteckningarna

ska bevitnas av två samtidigt närvarande, ojäviga testamentsvittnen. Vittnena ska veta att det är underskrifter avseende ett testamente som de bevitnar, men de behöver inte känna till innehållet i testamentet.

Det är viktigt att veta skillnaden mellan ”fri förfoganderätt” och ”full äganderätt”. Om man skriver att någon ärver med fri förfoganderätt får den personen göra vad han eller hon vill med egendomen med undantag för att testamentera bort den. Om man väljer alternativet full äganderätt eller inte skriver någon föreskrift alls har personen även rätt att testamentera bort egendomen. Med undantag av barns laglott.

Det är bra att skriva ner i ett annat dokument vilken inställning du har till andra viktiga beslut som ska fattas efter din död. Det kan hjälpa arvingarna att veta din inställning till exempelvis organdonation, din begravning, gravsten, minneslund eller annat som är viktigt att de efterlevande får reda på.

Kontakta Länsförsäkringar eller din försäkringsförmedlare.

Länsförsäkringar Bergslagen 021-19 01 00 | Länsförsäkringar Blekinge 0454-30 23 00 | Dalarnas Försäkringsbolag 023-930 00 | Länsförsäkringar Gotland 0498-28 18 50
Länsförsäkringar Gävleborg 026-14 75 00 | Länsförsäkringar Gäinge-Kristianstad 044-19 62 00 | Länsförsäkringar Göteborg och Bohuslän 031-63 80 00
Länsförsäkringar Halland 035-15 10 00 | Länsförsäkringar Jämtland 063-19 33 00 | Länsförsäkringar Jönköping 036-19 90 00 | Länsförsäkringar Kalmar län
020-66 11 00 | Länsförsäkring Kronoberg 0470-72 00 00 | Länsförsäkringar Norrbotten 0920-24 25 00 | Länsförsäkringar Skaraborg 0500-77 70 00 | Länsförsäkringar
Skåne 042-633 80 00 | Länsförsäkringar Stockholm 08-562 830 00 | Länsförsäkringar Södermanland 0155-48 40 00 | Länsförsäkringar Uppsala 018-68 55 00
Länsförsäkringar Värmland 054-775 15 00 | Länsförsäkringar Västerbotten 090-10 90 00 | Länsförsäkringar Västernorrland 0611-36 53 00 | Länsförsäkringar Älvsborg
0521-27 30 00 | Länsförsäkringar Östgöta 013-29 00 00